

آذربایجانی‌ها چقدر کتاب می‌خوانند!

طبق آمار مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان درباره کتابخوانی، «76 درصد از جوانان روزانه کمتر از 30 دقیقه مطالعه می‌کنند که از این میان، بیشتر از 70 درصد به مطالعه کتاب‌های روان‌شناسی و بازاری می‌پردازند.

طبق آمار مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان درباره کتابخوانی، «76 درصد از جوانان روزانه کمتر از 30 دقیقه مطالعه می‌کنند که از این میان، بیشتر از 70 درصد به مطالعه کتاب‌های روان‌شناسی و بازاری می‌پردازند.

به گزارش **خبرگزاری فارس** از تبریز، بیست و سومین دوره هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران با شعار «ایران با کتاب، ایران پُر امید»، در سراسر کشور آغاز شده است، از این رو این هفته بهانه‌ای شد، تا اینکه در گزارش و تحلیلی به کم و کیف سرانه مطالعه کتاب در آذربایجان بپردازیم، که روزی روزگاری نه چندان دور، این خطه، مهد تمدن فرهنگ و مرکز گفت‌وگو علمی میان کشورها بوده و امروزه این سرزمین با توجه به سوابق درخشانی که در گذشته و این روزها در عرصه فرهنگ، علم و دانش داشته، باید الگوی برای سایر استان‌ها می‌شد. همان‌طور که گفته شد، سرزمین آذربایجان، روزی روزگاری نه چندان دور، یعنی حدود 700 سال پیش، به خاطر نقش و جایگاه بزرگ‌ترین و ارزشمندترین مجموعه فرهنگی و آموزشی جهان اسلام یعنی ربع رشیدی، پرچمدار مهد تمدن، فرهنگ، علم و دانش بشری در جهان بوده است. *** یار مهربان در سرزمین تمدن و فرهنگ جهان، غریبی می‌کند؟** حال این سؤال پیش می‌آید، چرا با وجود این فرهنگ 700 ساله آن دوران، راه‌اندازی نخستین کتابخانه دولتی ایران در سال 1300، نخستین چاپخانه سربی با حروف فارسی و عربی، نخستین مدرسه تحصیلات ابتدایی به شیوه نوین در ایران، نخستین کودکستان و نخستین مدرسه کر و لال‌های ایران، ادبیات نوین، برپایی 13 نمایشگاه بین‌المللی کتاب در شهر اولین‌ها، وجود نزدیک چهار هزار نسخه خطی و کتاب نایاب از دانشمندانی همچون بوعلی سینا، ملاصدرا، صائب، خواجه نصیرالدین طوسی و ... در کتابخانه مرکزی تبریز، 137 باب کتابخانه و ... همچنان سرانه مطالعه در استان آذربایجان شرقی و به ویژه در شهر تبریز، پایین است؟ ادر حقیقت، آمار و ارقام‌های مختلفی در سالیان گذشته نسبت به سرانه مطالعه در کشور و به ویژه استان‌ها ارائه شده، از 79 دقیقه تا 15 دقیقه، البته هیچ وقت هم در این زمینه توضیح ارائه نشده است که این آمار چطور و با چه روش آماری و طی انجام چه مراحل به دست آمده است. *** چرا ایرانی‌ها کتاب نمی‌خوانند؟** طبق آمارهای موجود سال گذشته و اعلام مسئولان متولی در این زمینه، سرانه مطالعه کتاب در آذربایجان شرقی کمتر از نیم ساعت اعلام شده است، آخرین سنجش در اردیبهشت 91 نشان می‌دهد: «مجموع سرانه مطالعه 75 دقیقه و 34 ثانیه است. 15 دقیقه و 17 ثانیه مربوط به کتاب، 32 دقیقه و 56 ثانیه مربوط به روزنامه، 5 دقیقه و 42 ثانیه نشریه و 21 دقیقه و 35 ثانیه قرآن است. بیشترین میزان مطالعه در بین استان‌ها مربوط به استان تهران است با 93 دقیقه و 54 ثانیه و پایین‌ترین آن برای استان چهارمحال و بختیاری با 48 دقیقه و 59 ثانیه» است. طبق آمار مطالعات و تحقیقات سازمان ملی جوانان درباره کتابخوانی، «76 درصد از جوانان روزانه کمتر از 30 دقیقه مطالعه می‌کنند که از این میان، بیشتر از 70 درصد به مطالعه کتاب‌های روان‌شناسی و بازاری می‌پردازند. بر اساس آمار سازمان اسناد ملی ایران، ژاپن در رده اول مطالعه جهان قرار دارد که میانگین مطالعه آن به طور متوسط 90 دقیقه در روز» است. *** آذربایجانی‌ها چقدر از کتاب سهم می‌برند؟** به عقیده کارشناسان، یکی از بهترین راه‌ها برای بهبود این وضعیت در کشور این است، که هر استان به صورت جداگانه وضعیت کتاب و کتابخوانی را مورد بررسی قرار دهد، تا بدین طریق وضعیت هر شهر و استانی در این زمینه مشخص شود. در همین زمینه برای بررسی وضعیت کتاب و کتابخوانی در سطح استان آذربایجان شرقی و به ویژه شهر تبریز، ضمن طرح دیدگاه و آمارهای ارائه شده از سوی متولیان این امر، و همچنین با ارایه نکته نظرات شهروندان این استان، تا اینکه نگاه عمیق، دقیق و به صورت حرفه‌ای نسبت به این موضوع داشته باشیم. سرپرست نهاد کتابخانه‌های عمومی آذربایجان شرقی نیز با بیان اینکه امروزه گسترش فضاهای مجازی و شبکه‌های اجتماعی ضمن آنکه آسیب‌های اجتماعی و روانی مختلفی را به بار آورده، در کاهش آمار کتابخوانی جامعه نیز تاثیر زیادی داشته است، می‌گوید: با توجه به اینکه اسلام نگاه ویژه‌ای به کتاب و کتابخوانی دارد و معجزه پیامبر اسلام هم کتاب است، بنابراین وظیفه همه افراد فرهیخته و نهادهای فرهنگی کشور اشاعه، گسترش و تقویت کتاب و کتابخوانی است. *** آذربایجان شرقی؛ در تب و تاب هفته کتاب؟** امنوچهر جعفری، سرانه دسترسی جمعیت استان به کتابخانه‌های عمومی را برای هر 25 هزار نفر یک باب کتابخانه عنوان می‌کند و در ادامه می‌افزاید: در این زمینه رتبه ششم کشوری را داریم. وی می‌گوید: تعداد منابع موجود در کتابخانه‌های عمومی استان دو میلیون و 345 هزار جلد است که در این ارتباط هم، سرانه منابع به ازای هر نفر جمعیت آذربایجان شرقی شش جلد کتاب و به عبارتی برای هر 100 نفر جمعیت استان 60 جلد کتاب موجود است. *** یار مهربان در سر ایران، غریبی می‌کند؟** رئیس دانشگاه آزاد اسلامی آذربایجان شرقی نیز در این ارتباط با بیان اینکه کتابداران گمنام‌ترین شاغلان عرصه علم و فرهنگ هستند، بر این باور است: کتاب معلمی دلسوز است که در فضای اندیشه‌ها بال می‌گشاید و سکوی تعالی برای ادراک آدمی است. سیدجواد انگجی اضافه کرد: افزایش استفاده از شبکه‌های مجازی و اینترنت موجب کاهش مطالعه در جامعه و به ویژه در بین جوانان و دانشجویان شده است. *** باز هم صدای یار مهربان به گوش مسئولان نمی‌رسد؟** ام‌دیرکل ورزش و جوانان استان آذربایجان شرقی نیز معتقد است: رشد کتابخوانی شرط نخست توسعه فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و حتی ورزشی است، و هیچ ملتی بدون توجه به امر کتاب و کتابخوانی به شاخص‌های توسعه دست نیافته است، توسعه بدون بستر فرهنگی در هیچ جای دنیا به نتیجه‌ای مطلوب منتهی نشده است. سیدمحمد شروین اسبقیان می‌افزاید: اهمیت نقش کتاب در توسعه فرهنگ اجتماعی تا بدان جاست که امروزه میزان زمانی را که هر ملتی به خواندن کتاب اختصاص می‌دهد با میزان توسعه آن کشور مقایسه می‌کند و دستیابی به اهداف توسعه اجتماعی و فرهنگی ممکن نیست، مگر به تحقق و لوازم آن؛ و کتاب و کتابخوانی یکی از مهم‌ترین لوازم هر توسعه پایداری است. حجت‌الاسلام جواد حاجی‌زاده، امام جمعه شهرستان اهر نیز می‌گوید: متأسفانه با غفلت اصحاب فرهنگ و هنر، کتاب و کتابخوانی در جامعه مظلوم واقع شده و اگر این روال ادامه یابد و علاج واقعی برای این مشکل پیدا نکنیم قطعاً در آینده از این وضع هم بدتر خواهد شد. *** یار مهربان، همچنان چشم انتظار استرازد محمدی، فرماندار شهرستان جلفا هم با تاکید بر اینکه میل به مطالعه در فضای مجازی در مقایسه با رجوع به کتابخانه افزایش یافته و باید برنامه‌ریزی اساسی در این خصوص انجام گیرد، می‌گوید: تنها راه مقابله با این وضعیت تلاش برای نهادینه شدن فرهنگ مطالعه و کتابخوانی در جامعه است. هادی یوسف‌زاده، سرپرست اداره کل کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان آذربایجان شرقی، نیز توسعه کتابخانه‌های سیار و پستی در مناطق محروم روستایی را از اولویت‌های مهم این اداره بیان می‌کند و در ادامه اضافه می‌کند: در کانون‌های پرورش فکری کودکان و نوجوانان، 42 نوع زمینه فعالیت داریم که در کنار توسعه کمی برنامه‌ها از لحاظ کیفیت نیز غافل نیستیم که در این راستا می‌توان به توسعه و تعمیق فرهنگ کتاب و کتابخوانی از طریق اجرای فعالیت‌های ویژه فرهنگی، هنری و ادبی به عنوان اصلی‌ترین اولویت کانون در بخش محتوایی اشاره کرد. *** حال و روز یار مهربان در سرزمین مهد تمدن فرهنگ و مرکز گفت‌وگو علمی خوش نیست؟** ام‌دیرکل آموزش و پرورش آذربایجان شرقی، نیز با تاکید بر اینکه کتاب غذای روح و مرجع عقلانیت و تبادل دانش است و از این رو، کتاب بهترین و غنی‌ترین و حتی سهل‌الوصول‌ترین منبع ارتقاء دانش و آگاهی است، معتقد است: جوامعی که از نرخ بالای توسعه و پیشرفت برخوردارند با اندک مطالعه‌ای می‌بینم که ضریب مطالعه و کتابخوانی و میزان تیراژ کتاب در این کشور بالاست. جعفر پاشایی همچنین با بیان اینکه 200 عنوان کتاب توسط فرهنگیان استان در سال گذشته تألیف شده است، می‌گوید: رویکرد آموزش و پرورش و اداره کل، توسعه این مهم در بین دانش‌آموزان است و تجهیز یک هزار و 200 کتابخانه در یک‌هزار و 200 مدرسه در سال تحصیلی گذشته در این زمینه انجام پذیرفت. *** بهار کتاب در خزان پاییز آذربایجان** مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی آذربایجان شرقی هم برگزاری هفته کتاب را فرصت مغتنمی برای ترویج فرهنگ مطالعه عنوان می‌کند و می‌گوید: اصحاب فرهنگ و قلم نقش هدایت جمعی را در جامعه در زمینه مطالعه بر عهده دارند و شایسته است با ایجاد فضای مناسب و ارائه آثار ارزشمند و فاخر زمینه تعالی و بالندگی فرهنگ را فراهم آورند. علی‌اکبر صفی‌پور، اهدای کتاب به ارزش یکصد و پنجاه میلیون تومان به کتابخانه‌های عمومی استان، تشکیل دبیرخانه هفته کتاب در مرکز استان و شهرستان‌ها، ثبت نام رایگان در کتابخانه‌های عمومی استان در طول هفته کتاب، برگزاری مسابقه کتابخوانی با همکاری انجمن**

کتابخانه‌های عمومی به صورت آنلاین، انتخاب و تجلیل از فعالان و خادمان فرهنگ مکتوب، برگزاری نشست کتاب‌خوان با همکاری اداره کل امور کتابخانه‌ها و انجمن ادبی تبریز، برگزاری نشست‌های نقد و بررسی کتاب و برگزاری نمایشگاه کتاب در شهرستانهای تبریز، مراغه، بناب، ملکان، میانه، آذرشهر و سراب، هماهنگی برای نواختن زنگ مطالعه در مدارس با سازمان آموزش و پرورش، برگزاری مسابقات (مکتوب و آنلاین و...) در سطح استان، برگزاری جلسه نقد و بررسی کتاب در سطح کتابخانه‌های عمومی استان، توزیع بروشور ویژه نامه‌های فرهنگی معرفی کتابخانه‌های استان و فعالیت‌های نهاد در مدارس، مساجد، ادارات و...، از اهم برنامه‌های این استان درخصوص گرامیداشت هفته کتاب بیان کرد. *** ضیافت پاییزی برای یار مهربانها** این حال، آنچه از نکته نظرات و دیدگاه کارشناسان و دست‌اندرکاران این حوزه برداشت می‌شود، اینکه چرا با وجود برگزاری این همه نمایشگاه کتاب و برنامه‌های فرهنگی و اجتماعی دیگر برای ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی در طول سال و در این میان در هفته کتاب و کتابخوانی در آذربایجان شرقی و به خصوص در شهر اولین‌ها، باز هم سرانه مطالعه کتاب در استان و شهر تبریز نسبت به سایر استان‌ها کم است. با این وجود، در گزارش میدانی ضمن هم صحبت شدن با جمعی از شهروندان شهر تبریز و شهر جدید سهند، که دیدگاه مختلفی نسبت به مطالعه کتاب از منظر کارشناسان و مدیران این حوزه داشتند، که جای بسی تامل، کنکاش و بررسی دارد. اکبرپور، نوجوان ساکن شهر جدید سهند در این ارتباط در گفت‌وگو به فارس می‌گوید: شبکه‌های اجتماعی و اینترنت وقتی را برای مطالعه کتاب نمی‌گذارد، به طوریکه به زور تکالیف درسی را انجام می‌دهیم. وی اضافه می‌کند: در سال‌های اخیرا نیز افزایش قیمت کتاب، اصلی‌ترین دلیل کاهش میزان مطالعه در بین خانواده‌ها و به ویژه در بین جوانان و نوجوانان شده است. *** خانه به دوشی یار مهربان در شهر اولین‌ها** یاری، دانش آموز دبیرستانی ساکن در کوی خیابان قدس شهر تبریز نیز در گفت‌وگو با گزارشگر فارس با انتقاد از دست‌اندرکاران این امر که توجه لازم را برای برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی درست و به موقع مطالعه کتاب‌های غیر درسی در سنین کودکی در خانواده‌ها و مدارس کمتر صورت می‌گیرد، یادآور می‌شود: برای جلوگیری از کاهش میزان مطالعه در میان جوانان باید برنامه‌ریزی صحیحی از سوی مسئولان صورت گیرد، اولین گام در این زمینه آشنایی کودکان با کتاب در همان سنین پایین است. وی در ادامه می‌افزاید: آمارهای ارایه شده در این روزها در رسانه‌ها از سوی مسئولان، حکایت از آن دارد که هنوز تلاش‌ها برای بالا بردن سرانه مطالعه در کشورمان ثمر بخش نبوده است. اسکندری، یکی دیگر از شهروندان شهر تبریز نیز در گفت‌وگو با خبرنگار فارس در این خصوص می‌گوید: در گذشته‌های بزرگ‌ترها زیاد کتاب می‌خواندند، که این امر موجب تشویق کوچک‌ترها می‌شد، ولی در حال حاضر به دلیل دل‌مشغولی‌های زیاد پدر و مادرها به کارهای روزمره باعث شده که کودکان نیز مطالعه کتاب‌های غیردرسی را فراموش کنند. بعید نیست در بخشی از این گزارش به برنامه‌ها و مناسب‌های امسال هفته کتاب در کشورمان بپردازیم. بیست و سومین دوره هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران با شعار «ایران با کتاب، ایران پُر امید»، و بر اساس اعلام ستاد برگزاری این رویداد یکشنبه 24 آبان ماه روز «کتاب، چراغ امید در خانواده»، دو شنبه 25 آبان ماه روز «کتاب، بنیاد دانش»، سه شنبه 26 آبان ماه «کتاب، رسانه کهن»، چهار شنبه 27 آبان ماه روز «کتاب، میراث ماندگار»، پنجشنبه 28 آبان ماه «کودک کتاب‌خوان، آینده روشن» و شنبه 30 آبان ماه با شعار «کتاب، تعالی هنرمندان» نامگذاری شده است. اجرای طرح «کتابفروشی به وسعت ایران» در 500 کتابفروشی در سراسر کشور با تخفیف 20 درصدی، جشن امضا و دیدار با نویسندگان در کتابفروشی‌ها، برگزاری جشنواره مردمی «صدای پای کتاب»، تجهیز قطارهای مسافری رجا در مسیرهای تهران مشهد و تهران تبریز و ایجاد کتابخانه مجازی برای مسافران در این سفرها، برگزاری نمایشگاه کتاب بَم با 5 هزار عنوان کتاب، خیابان کتاب در 5 منطقه از شهر تهران، نذر کتاب، هبه کتاب، و صدها برنامه متنوع فرهنگی و هنری با محوریت موضوعی کتاب، از دیگر برنامه‌های بیست و سومین دوره هفته کتاب جمهوری اسلامی ایران است. *** غریبانه بخوان، حاشیه‌های غریبانه بر متن هفته کتاب در آذربایجان** رابه هر حال، با توجه به آمارهای موجود، و به ویژه دیدگاه و نظرات کارشناسان، دست‌اندرکاران و در این خصوص نیز نظرات شهروندان استان آذربایجان شرقی به نظر می‌آید، با وجود برگزاری و برپایی این همه برنامه و نمایشگاه کتاب در شهر اولین‌ها، متأسفانه، حال عمومی سرانه مطالعه در استان آذربایجان شرقی و به ویژه در شهر تبریز، نباید خیلی خوب باشد. با این حال هر چند با آمارهای بزرگ کرده و برپایی نمایشگاه‌های بین‌المللی کتاب در شهر تبریز در سطح سایر شهرستان‌ها بخواهیم، دلمان را چند صبحی خوش کنیم. *** مطالعه کتاب ... شاید وقتی دیگر** از سوی دیگر، متولیان و پژوهشگران این عرصه، دسترسی سریع و آسان به اطلاعات در فضای مجازی، قیمت بالای کتاب، عدم جذابیت محتوای کتاب و عدم پاسخگویی به نیازهای ضروری، نبود برنامه‌ریزی برای کتاب‌خوان کردن کودکان در مدارس، ضعف شدید چرخه کتاب و شبکه توزیع در سطح کشور، کمبود تعداد کتاب فروشی‌های مناسب، نبود تبلیغ و اطلاع‌رسانی جذاب در حوزه کتاب از سوی متولیان امور، نبود برنامه‌ریزی صحیح مسئولان اجرایی نمایشگاه برای انتخاب محل مناسب نمایشگاه و چاره‌اندیشی اساسی برای جلوگیری از ازدحام زیاد در غرفه‌ها و ... را از جمله برخی کاستی‌ها و ضعف‌های ریشه‌ای این حوزه بیان می‌کنند. و بر این اساس به باور تحلیلگران و نویسندگان این حوزه «کتاب مهم‌ترین عامل رشد و پویایی جوامع بشری است و در جهان به‌هم پیوسته امروز، به مثابه سالم‌ترین و رایج‌ترین وسیله برای شناخت متقابل فرهنگ‌ها و اندیشه‌هاست»، که در این راستا بررسی مسائل مرتبط با موضوع کتاب در کشورمان و در این ارتباط نیز در سایر استان‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. **گزارش از: موسی کاظم‌زاده**